

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky

Učebné osnovy
OBČIANSKEJ VÝCHOVY
pre 6. - 9. ročník základnej školy

Prácu na učebných osnovách koordinovali: PaedDr. Mária Čapová, Ján Miklóssy

**Schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky dňa 3. apríla 1997
rozhodnutím číslo 1640/97 – 151 s platnosťou od 1. septembra 1997**

CIELE

Občianska výchova je povinný vyučovací predmet v 6. až 9. ročníku základnej školy. Občianska výchova cieľavedome ovplyvňuje poznanie i konanie žiakov v duchu humanity, morálky a demokracie. Vedie žiakov k tomu, aby svojimi postojmi a činmi prejavovali občiansku aktivitu, vlastenectvo, pozitívny vzťah k práci a jej výsledkom. Vplýva na žiakov v tom smere, aby si uvedomovali zodpovednosť k sebe, svojim blízkym, národu a celej spoločnosti, aby si uvedomovali svoju národnú a štátnu identitu.

Vyučovanie občianskej výchovy je teda zacielené tak, aby získané poznatky poskytli žiakom vhodnú orientáciu pre ich budúci občiansky život.

Občianska výchova prináša nové informácie, ktoré žiaci v žiadnom inom predmete nedostanú (napr. informácie právne, ekonomické, informácie o ochrane spotrebiteľa). Integruje poznatky z iných predmetov do celku vzdelanosti. Najužšie medzipredmetové vzťahy ju na 2. stupni základnej školy viažu s dejepisom, zemepisom, etickou výchovou, materinským jazykom a literatúrou a prírodopisom. Rovnaké styčné body však neznamenajú, že poznatky z týchto predmetov občianska výchova opakuje, ide o dva výklady z iného uhla pohľadu, venované odlišným stránkam danej skutočnosti. Je to v súlade s požiadavkou výchovy žiakov k demokracii, pretože žiaci by sa mali naučiť pluralitne myslieť a zvažovať situácie z rôznych pohľadov.

Uvádzaním žiakov do sfér verejného života a využívaním ich priamych i sprostredkovaných skúseností sa občianska výchova stáva spojivom medzi životom v škole i mimo nej.

OBSAH

Obsah občianskej výchovy sa skladá zo zložiek:

- vlasteneckej
- antropologickej
- mravnej
- právnej
- ekonomickej
- ekologickej
- ochrany spotrebiteľa
- politologickej

Obsah predmetu tvoria poznatky o zásadách a normách vzťahov v rodine, v škole a spoločnosti vôbec, osvojovanie si zásad spoločenského správania, poznávanie svojej obce, mesta, regiónu, vlasti, upevňovanie svojej národnej a štátnej identity. Žiaci sa učia o možnostiach rozvoja osobnosti človeka, o spôsoboch poznávania sveta okolo seba a o kultúrosociálnych aspektoch dospievania. Zoznamujú sa s hlavnými znakmi nášho štátneho zriadenia, so základnými občianskymi právami a povinnosťami, získavajú základné poznatky z oblasti ekonomiky a ekonómie, zoznamujú sa so všeľudskými problémami, riešenie ktorých sa bezprostredne dotýka mladých ľudí.

V žiadnej z jednotlivých zložiek občianskej výchovy nejde o vyčerpávajúci výklad danej látky, ale o taký didaktický výber učiva, ktorý umožní výchovu človeka ako občana. Učivo vystihuje podstatu jednotlivých zložiek tak, aby si žiak vytvoril

komplexnú predstavu o svete, v ktorom žije a získal schopnosť sa v ňom samostatne orientovať.

Učebné osnovy sú rámcové a majú orientačný charakter. vyučujúci pracuje s nimi tvorivo, upravuje si ich podľa zamerania školy, zloženia žiakov, triedy. Jednotlivé osnovné heslá plnia funkciu námetov na jednotlivé hodiny. Učiteľ si zvolí také, ktoré podľa jeho názoru sú potrebné pre žiakov z hľadiska ich praktického využitia. Celkový počet hodín pre tematické celky je orientačný, učiteľ si sám zvolí časovú dotáciu pre jednotlivé tematické celky a osnovné heslá.

Vzhľadom na skutočnosť, že vyučovanie prírodopisu a chémie sa v 9. ročníku venuje tiež globálnym problémom ľudstva, odporúčame pre tento tematický celok znížiť celkovú časovú dotáciu na 10 hodín. Získané hodiny navrhujeme využiť na posilnenie časovej dotácie pre I. tematický celok 9. ročníka - Základná ekonomická orientácia. Pri preberaní II. tematického celku - Globálne problémy ľudstva nie je potrebné zameriavať sa na úzko odborné hľadiská, s ktorými sa žiaci oboznamujú v spomínaných predmetoch.

PREHĽAD TEMATICKÝCH CELKOV

6. ročník (1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

Úvod do vyučovania občianskej výchovy v 6. ročníku (1 hodina)

1. TC **Človek a spoločnosť** (9 hodín)
 2. TC **Spoločenské správanie** (10 hodín)
 3. TC **Moja obec, mesto, región, vlasť** (10 hodín)
- Exkurzie, návštevy, besedy (3 hodiny)

7. ročník (1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

Úvod do vyučovania občianskej výchovy v 7. ročníku (1 hodina)

1. TC **Rozvoj osobnosti človeka v spoločnosti** (7 hodín)
 2. TC **Človek a svet** (11 hodín)
 3. TC **Kultúrno-sociálne aspekty dospelovania** (11 hodín)
- Besedy so psychológom, lekárom (3 hodiny)

8. ročník (1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

Úvod do vyučovania občianskej výchovy v 8. ročníku (1 hodina)

1. TC **Človek - občan - štát** (21 hodín)
 2. TC **Význam právnej výchovy pre mladého človeka** (8 hodín)
- Exkurzia, návšteva obecného úradu, súdneho pojednávania a pod. (3 hodiny)

9. ročník (1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

Úvod do vyučovania občianskej výchovy v 9. ročníku (1 hodina)

1. TC **Základná ekonomická orientácia** (19 hodín)
 2. TC **Globálne problémy ľudstva** (10 hodín)
- Beseda s podnikateľom, pracovníkom úradu práce, daňového úradu a pod., prednáška lekára (3 hodiny)

6. ročník

(1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

Úvod do vyučovania občianskej výchovy v 6. ročníku (1 hodina)

- **Človek a spoločnosť** (9 hodín)

Ciele

Tematický celok predstavuje úvod do nového predmetu, v ktorom si žiaci zvykajú na nové metódy a formy práce, ktoré majú najmä aktivizačný charakter a postupne učia žiakov vyjadrovať sa, formulovať svoje názory, zaujímať postoje k rôznym skutočnostiam. Žiaci si postupne vytvárajú predstavu o pojme spoločnosť tak, že poznávajú rodinu a školu ako najbližšie sociálne prostredie, v ktorom žijú a snažia sa pochopiť svoje miesto a vzťah k tomuto prostrediu. Oboznamujú sa so svojimi právami a povinnosťami v role detí a žiakov.

Obsah

- Kde a s kým žijeme - miesto a úloha jednotlivca v spoločnosti, život v rodine, v škole, obci, meste, regióne, vlasti
- Rodina - význam rodiny pre človeka, jej právne, ekonomické a sociálne poslanie a funkcie rodiny, vzťahy v rodine, fázy ľudského života a vzťahy generácií v rodine i mimo nej, podiel detí na ekonomickom živote domácnosti, možnosti šetrenia energie, možnosti ochrany životného prostredia v domácnosti, práva a povinnosti dieťaťa v rodine
- Škola - jej spoločenské poslanie, vzdelávanie ako právo a povinnosť, význam vzdelávania a výchovy pre každého človeka, typy škôl a školských zariadení, možnosti mimoškolského vzdelávania, príprava na vyučovanie, práva a povinnosti žiaka, vnútorný poriadok školy

- **Spoločenské správanie** (10 hodín)

Ciele

Žiaci si osvojujú všeobecné zásady spoločenského správania a spoločenského styku a formou nácviku si osvojujú všeobecné zásady spoločenského správania a spoločenského styku, nácvikom si tiež osvojujú pravidlá správania sa v bežných situáciách mimo školy.

Obsah

- Všeobecné zásady spoločenského správania a spoločenského styku (úcta, ohľaduplnosť, tolerancia), formy styku a ich pravidlá osobný kontakt, návšteva, telefonovanie, oficiálny list, osobný list a pod.), verbálna a neverbálna komunikácia
- Správanie na verejnosti (ulica, obchod, úrad, stravovacie zariadenia, kultúrne zariadenia - kino, divadlo, koncert, múzeum, výstava a pod.)
- Správanie sa chodca a cyklistu v premávke, potreba dopravnej disciplíny, prvá pomoc pri dopravných nehodách
- Práva a povinnosti cestujúcich v dopravných prostriedkoch

- **Moja obec, mesto, región, vlasť** (10 hodín)

Ciele

Žiaci poznávajú okolie, v ktorom žijú, bývajú a trávajú voľný čas. Oboznamujú sa s históriou a súčasnosťou svojej obce, mesta, so slávnymi rodákmi, kultúrnymi tradíciami, historickými pamiatkami a prírodnými krásami. Pomocou pochopenia svojej príslušnosti k obci, mestu, regiónu si postupne uvedomujú svoju príslušnosť k štátu a vytvárajú si tak predstavu o pojme občan a o svojej národnej a štátnej identite.

Obsah

- Moja obec, mesto, región - charakteristika, symboly, erby obce, mesta, regiónu, porovnanie histórie a súčasnosti
- Významní rodáci, historické a súčasné osobnosti (vedci, kultúrni dejatelia, vynálezcovia, športovci a pod.) obce, mesta, regiónu
- významné dni a výročia našej obce, mesta, regiónu
- Kultúrne tradície a folklórne zvyky v našej obci, meste, regione
- Životné prostredie v obci, meste, regione (poznávanie ekologickej situácie v sídle, ochrana vody, pôdy, vzduchu, čistota životného prostredia
- Chránené územia a objekty v našom okolí, prírodné bohatstvo a krásy, kultúrne a historické pamiatky
- Naša vlasť - miesto regiónu (obce, mesta) v Slovenskej republike, miesto SR na geografickej a historickej mape Európy, sveta, charakteristika obyvateľstva SR
- Štátne symboly - štátna pečať, štátny znak, štátna vlajka, hymna - ich použitie
- Štátne sviatky a pamätné dni SR
- Ako sa človek stáva občanom obce, mesta, štátu, čo znamená byť občanom SR
- Exkurzie, návštevy, besedy (3 hodiny)

7. ročník

(1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

Úvod do vyučovania občianskej výchovy v 7. ročníku (1 hodina)

- **Rozvoj osobnosti človeka v spoločnosti** (7 hodín)

Ciele

Tematický celok je zameraný na prehĺbenie sebavedomia a sebapoznávania osobnosti žiakov, na možnosti formovania osobnosti žiakov prostredníctvom výchovy a poznania možností sebvýchovy, vplyv režimu dňa a spôsobu využívania voľného času. Žiaci sa zoznamujú s problematikou zmyslu života a vytvárania reálnych životných cieľov a ideálov.

Obsah

- Osobnosť človeka, vplyvy, ktoré pôsobia na formovanie osobnosti (dedičné vplyvy, rodina, priatelia, škola, známi, verejná mienka atď.), možnosti regulácie osobnosti
- Výchova a sebvýchova
- Režim dňa - význam pravidelného striedania práce a odpočinku pre telesné a duševné zdravie, hodnota zdravia, správna životospráva
- Využívanie voľného času - význam pre rozvoj osobnosti, možnosti, ktoré majú žiaci doma, v okolí školy, v mieste bydliska
- Zmysel života - životné ciele a ideály, predstavy o budúcom osobnom, rodinnom živote, výber povolania a príprava na budúce povolanie, hodnota vzdelania, úloha peňazí v živote človeka

- **Človek a svet** (11 hodín)

Ciele

Žiaci sa oboznamujú s procesom poznávania sveta a vytvárania obrazu sveta, so vznikom a formovaním svetonázoru, s jeho významom pre život človeka. Spoznávajú hodnotovú orientáciu ako súčasť svetonázorovej orientácie človeka a oboznamujú sa s typmi svetonázoru človeka. Žiaci získavajú základný prehľad o najrozšírenejších

náboženstvách vo svete a u nás a uvedomujú si potrebu tolerancie medzi ľuďmi s rôznymi svetonázormi.

Obsah

- Poznávanie sveta - poznávanie ľudskými zmyslami, osvojovaním si teoretických poznatkov, vlastnou životnou skúsenosťou
- Závislosť vytvárania obrazu sveta na kvalite a úrovni zmyslového vnímania, vzdelávania sa od osobnej aktivity človeka
- Vytváranie vzťahu človeka k svetu, vznik svetonázoru a jeho význam pre život človeka
- Svetonázor a hierarchia hodnôt - hodnotová orientácia
- Rôznosť a neopakovateľnosť typov svetonázoru, náboženské, nenáboženské chápanie sveta
- Najrozšírenejšie svetové náboženstvá, stručná charakteristika
- prehľad existujúcich cirkví, náboženstiev, siekt na Slovensku
- Potreba tolerancie medzi ľuďmi s rôznym svetonázorom

- **Kultúrno-sociálne aspekty dospievania** (11 hodín)

Ciele

Žiaci sa oboznamujú so zmenami sociálnych prejavov a vzťahov dospievajúcich, s procesom sociálneho dozrievania, s potrebou vytvárania priateľstiev, s prvým zamilovaním. Učia sa o možnostiach riešenia náročných životných situácií.

Obsah

- Dospievanie - duševné a telesné zmeny, zmeny v sociálnych prejavoch a vzťahoch dospievajúcich
- Problémy dospievania - obavy o vzhľad, prehlbovanie záujmu o ľudské telo a vnútorný duševný život, úsilie o samostatnosť, zaradenie sa do skupiny, rozvoj sebavedomia
- Kultivované dospievanie - rozvoj racionálneho myslenia a citového života, obohacovanie slovníka, kultúra reči, kultúra správania, obliekania, sexuálna orientácia, vzťahy s rovesníkmi oboch pohlaví
- Priateľstvo - prvé priateľstvá, obohatenie života dospievajúceho, kritéria voľby priateľa, prvé zamilovanie
- Príčiny, riešenie a prevencia náročných životných situácií (prekonávanie stresu, návyky poškodzujúce zdravie - fajčenie, alkoholizmus, drogy, predčasný sexuálny život, AIDS a pod.)
- Besedy so psychológom, lekárom a pod. (3 hodiny)

8. ročník

(1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

Úvodná hodina v 8. ročníku (1 hodina)

- **Človek - občan - štát** (21 hodín)

Ciele

Žiaci sa oboznamujú so základnými pojmami, ktoré sú nevyhnutné na pochopenie pojmu občan a chápanie vzťahu občan a štát. Oboznamujú sa so základnými ľudskými právami a slobodami, s právami dieťaťa a postupne si vytvárajú predstavu o svojich právach a povinnostiach ako občanov demokratického štátu.

Obsah

- Občan a štát, vznik štátu a jeho charakteristika, právny štát, práva a povinnosti občanov v demokratickom štáte
- Ústava ako základný zákon štátu - Ústava SR
- Zákonodarné orgány štátnej moci - (Národná rada SR a zákonodarný proces)
- Výkonné orgány štátnej moci a správy (vláda, ministerstvá, úloha prezidenta)
- Územná štátna správa a samospráva
- Štátny rozpočet, príjmy a výdavky, dane
- Súdy a prokuratúra - ich význam
- Poslanie armády a polície v spoločnosti - zabezpečenie národnej a osobnej bezpečnosti
- Ústava a základné ľudské práva a slobody
- Všeobecná deklarácia ľudských práv
- Deklarácia práv dieťaťa
- Práva menšín, nebezpečie rasizmu, antisemitizmu, neznášanlivosti - potreba národnostnej, rasovej a náboženskej tolerancie
- Zákon o rodine - právne postavenie rodiny, práva a povinnosti manželov, rodičov a detí, starostlivosť o domácnosť - rodinný rozpočet, šetrenie, pôžičky, poistenie, služby peňažných ústavov
- Ochrana spotrebiteľa - práva a povinnosti občana-spotrebiteľa, kúpa tovaru, reklamácia výrobkov, ochrana práv spotrebiteľa

- **Význam právnej výchovy pre mladého človeka** (8 hodín)

Ciele

Tematický celok je zameraný na vysvetlenie funkcie právnych a mravných noriem v živote spoločnosti a jednotlivca, na vysvetlenie významu zákonov, nariadení a vyhlášok pre reguláciu správania občanov.

Žiaci sa oboznamujú s právnym systémom a odvetviami práva, s právami a povinnosťami občanov, s právnou prevenciou a právnou zodpovednosťou mladistvých. Učia sa, kde a ako si môžu vybaviť základné občianske dokumenty.

Obsah

- Význam mravných a právnych noriem v spoločnosti - podobnosti a rozdielnosti vzniku a pôsobenia noriem
- Význam zákonov, nariadení, vyhlášok, záväzných nariadení pre reguláciu správania jednotlivca, skupiny, spoločnosti
- Právny systém, odvetvia práva - štátne, správne, finančné, daňové, občianske, rodinné, trestné, medzinárodné
- Spätosť práv a povinností občanov, výchova k zodpovednosti za vlastné konanie
- Právna prevencia - predchádzanie priestupkom, prečinom a trestným činom, zodpovednosť mladistvých za svoje činy, možnosti boja proti kriminalite
- Vybavovanie občianskych dokumentov (rodný list, preukaz totožnosti, sobášny list)
- Besedy s právníkom, zamestnancom Policajného zboru SR, sociálnym kurátorom, psychológom, sudcom
- Exkurzia, návšteva obecného úradu, súdneho pojednávania (3 hodiny)

9. ročník

(1 hodina týždenne, 33 hodín ročne)

Úvod do vyučovania občianskej výchovy v 9. ročníku (1 hodina)

- **Základná ekonomická orientácia** (19 hodín)

Ciele

Žiaci si osvojujú základné ekonomické pojmy, ktoré sú nevyhnutné pre chápanie základných ekonomických vzťahov, v ktorých žiaci žijú a budú sa s nimi stretávať v praktickom živote.

Obsah

- Základné pojmy - ľudské potreby - výživa, odievanie, bývanie, vzdelanie, kultúra, šport a ich uspokojovanie statky a služby - materiálnej a nemateriálnej povahy, výroba ako základ ľudskej spoločnosti, práca ako najdôležitejší výrobný činiteľ a pôda ako základný prírodný a výrobný činiteľ
- Ekonómia a ekonomika, ich vzťah, typy ekonomík
- Národné hospodárstvo, jeho fungovanie, trhové hospodárstvo a jeho fungovanie, ekonomické sektory a odvetvová štruktúra
- Základné formy podnikania, súkromné podnikanie, štátne podniky, družstvá, súkromné podniky, živnosti, ako sa stať podnikateľom
- Peniaze, banky a peňažné ústavy v trhovej ekonomike, vznik a funkcie peňazí
- Ako hospodárime v rodine a štáte - rodinný a štátny rozpočet
- Sociálna politika štátu, jej úlohy a ciele, politika zamestnanosti, životné minimum, minimálna mzda, záchranná sociálna sieť, úrady práce, charitatívna činnosť, odbory, kolektívna zmluva
- Exkurzia do úradu práce, sporiteľne, banky, burzy
- Besedy s podnikateľom, pracovníkom úradu práce, daňového úradu

- **Globálne problémy ľudstva** (10 hodín)

Ciele

Žiaci sa učia chápať podstatu a príčiny globálnych problémov ľudstva, oboznamujú sa s možnosťami ich riešenia na úrovni celého ľudstva, jednotlivých štátov, konkrétnych inštitúcií, ale najmä s vlastnými možnosťami žiakov v každodennom občianskom živote.

Spoznávajú možnosti tvorby a ochrany životného prostredia.

Obsah

- Vznik a podstata globálnych problémov, prehľad základných glob. problémov, možností vedy a techniky, egoizmus človeka, etika 21. storočia
- Militarizácia svetového hospodárstva a nebezpečenstvo svetovej jadrovej vojny, vznik vojny, jadrová vojna, konverzia
- Ekologické problémy sveta - človek a životné prostredie, ekológia, ekosystémy, základné zložky životného prostredia a ich ochrana - vzduch, voda, pôda, ozónové diery, skleníkový efekt, znečisťovanie ovzdušia, vody, pôdy, základné princípy stratégie trvalo udržateľného života
- Vzťah ekológie a ekonómie - zásada, čo je ekologické, musí byť aj ekonomické, bezodpadové technológie, využívanie odpadov ako druhotných surovín, biotechnológie, úloha práva a spotrebiteľskej verejnosti
- Energetické a surovinové problémy - obnoviteľné a neobnoviteľné zdroje energie, výhody a nevýhody atómovej energie, racionálne využívanie energie a nerastných surovín

- Problémy výživy ľudstva a demografické problémy - rozvojové krajiny a málo rozvinuté krajiny Ázie, Afriky, Latinskej Ameriky, zadlženosť rozvojových krajín, problém rastu obyvateľstva a jeho výživy, príčiny hladu a podvýživy, imigrácia, možnosti riešenia problémov
- Civilizačné choroby 20. storočia - príčiny šírenia civilizačných chorôb, AIDS, narkománia, alkoholizmus, fajčenie, výživa a stravovanie, hľadanie životnej filozofie, recept na zdravie (3 hodiny)
- Prednáška lekára zameraná na zdravotnú výchovu a osvetu
- Exkurzia do ekologických objektov (čistička odpad. vôd a pod.)
- Využitie filmov, videokaziet s danou problematikou
- Didaktické hry s ekologickou a environmentálnou problematikou

PROCES

O klasifikovaní alebo neklasifikovaní občianskej výchovy rozhoduje riaditeľ školy po prerokovaní s pedagogickou radou a radou školy. Pri hodnotení výsledkov vyučovania možno použiť tradičné metódy (ústne skúšanie a didaktické testy) ak zistujeme úroveň vedomostí a zručností (kognitívna oblasť). Ak zistujeme a hodnotíme výsledky v oblasti afektívnej (zmeny v postojoch a v hodnotovej orientácii žiakov) a v oblasti správania, je vhodné využiť dotazníky, rozhovor, pozorovanie, metódu riešenia životných situácií a pod. Hodnotenie žiaka musí byť komplexné, založené na princípe individuálneho prístupu k osobnosti žiaka.

Základným predpokladom úspešnosti vyučovania občianskej výchovy bude aktivita, samostatnosť a tvorivosť žiakov, ktorú učiteľ môže dosiahnuť jednak variabilitou použitých vyučovacích prostriedkov vyučovacích metód, organizačných foriem a materiálnych prostriedkov (učebné pomôcky a didaktická technika), jednak poznaním individuálnych a psychologických osobitostí žiakov.

Žiakom je potrebné umožniť na hodinách občianskej výchovy hľadanie, objavovanie, prežívanie, kritické postoje i zodpovednosť. Klasickú informačno-receptívnu metódu (výklad a prednášku) odporúčame používať iba tam, kde je potrebné žiakom objasniť zložitejšie otázky, časti učiva v osnovách (právna, ekonomická, svetonázorová problematika).

K najefektívnejším metódam vyučovania občianskej výchovy patria didaktické hry (situačná metóda, inscenačná metóda, brainstorming).

- **Situačná metóda** spočíva v tom, že žiaci obdržia opis určitej situácie, skutočnej alebo vymyslenej, ktorý obsahuje niekoľko úloh, ktoré majú motivovať žiakov k riešeniu problémov. Opis situácie môže byť ústny, písomný alebo v podobe nahrávky, nemôže však obsahovať žiadny komentár autora. Po oboznámení sa s opisom nasleduje čas na spresňujúce otázky. Potom nasleduje spoločné hľadanie východiska zo situácie, t.j. riešenie problému, s použitím predtým osvojených vedomostí. Vedomosti sa aplikujú v reálnej životnej a spoločenskej situácii. Na záver nasleduje analýza a porovnanie navrhovaných riešení, výber najlepšieho a kontrola a realizácia prijatých rozhodnutí.

- **Inscenačná metóda** je na rozdiel od situačnej dynamická. Jej podstata spočíva v tom, že niektorí alebo i všetci žiaci budú hrať (inscenovať) určité roly, t. j. zinscenujú určitú situáciu. Učiteľ predloží základné myšlienky, dá vybraným hercom čas premyslieť si, o čom budú hovoriť (individuálne alebo v skupinách), alebo pristúpi k inscenácii okamžite, bez prípravy. Inscenačná metóda môže mať formu príbehu (s

rozprávačom a postavami), alebo situácie (postavy vymýšľajú dialóg na mieste - prípadne s pomocou učiteľa a zvyšku triedy). V následnej diskusii sa žiaci pokúšajú nájsť východisko zo situácie, t.j. nájsť riešenie problému. Inscenačnú metódu možno považovať za určitý tréning konaný v umelých podmienkach za účelom intelektuálnej a emocionálnej prípravy žiakov pre prácu v reálnych životných situáciách. Odporúčame hrať iba krátke scény.

- **Brainstorming** (burza nápadov) je skupinové zasadnutie, ktorého cieľom je zhromaždiť všetky tvorivé nápady, ktoré je možné využiť pri riešení určitého problému. Má niekoľko etáp:

- príprava - zoznámenie účastníkov s cieľom - riešeným problémom,

- diskusia k riešenému problému,

- vlastný brainstorming, t.j. vytváranie návrhov riešenia (hypotéz),

- vyhodnocovanie návrhov - výber a využitie riešení.

Pri tejto metóde platia pre žiakov tieto pravidlá:

zákaz kritiky, uvoľnenie fantázie, čo najväčší počet nápadov, riešení, vzájomná inšpirácia, rovnosť žiakov.

Platí iba podriadenosť učiteľovi.

Vhodne zaradené didaktické hry dávajú žiakom možnosť samostatne myslieť, analyzovať, skúmať, tvoriť riešenia, overovať ich. Podstatné je hry dobre koncipovať, riadne zorganizovať a získať pre ne žiakov. Besedy, diskusie a polemiky v týchto hrách podporujú u žiakov aj prosociálne správanie.

Z ostatných metód odporúčame využívať riadený rozhovor, samostatnú prácu žiakov a besedy.

- **Riadený rozhovor** (heuristická metóda) spočíva v tom, že žiaci si osvojujú nové vedomosti na základe už predtým osvojených poznatkov z učiva občianskej výchovy a iných predmetov, prípadne skúseností zo životnej a spoločenskej praxe pod učiteľovým vedením s využitím vlastných logicko-myšlienkových operácií (analogie, indukcie, dedukcie, analýzy, komparácie, generalizácie, abstrakcie). Úloha učiteľa spočíva v kladení premyslených otázok.

- **Samostatná práca** je účinnou metódou aktivizácie žiakov na vyučovacej hodine i pri príprave na vyučovanie. Pri príprave na vyučovanie vyučujúci uloží úlohy jednotlivcovi alebo skupine, ktoré majú plniť v čase mimo vyučovania (zobieranie materiálov a údajov regionálneho charakteru, ktoré súvisia s témou učiva, informácie o minulosti alebo o plánoch rozvoja obce, mesta a pod.).

- **Metóda besedy** (diskusie) je vlastne kombinovaním metódy riadeného rozhovoru s metódou samostatnej práce. Možno ju preto použiť na prerokovanie výsledkov samostatnej práce alebo pri analýze zaujímavého článku, divadelného predstavenia, návštevy výstavy, exkurzie a pod.

Priebeh besedy učiteľ usmerňuje vhodnými otázkami tak, aby žiaci nielen využívali vedomosti a skúsenosti, ale zaujali vlastný postoj a presvedčenie. Učiteľ učí žiakov vecne hovoriť o otázkach, preberaných na besede, podnecuje ich k vzájomnej diskusii, aby sa učili argumentami obhajovať svoj názor a pritom si vedeli vypočúť názory a presvedčenie iných.

Okrem vyučovacej hodiny v triede je možné využiť aj iné organizačné formy ako exkurzie, vychádzky, návštevy a besedy s odborníkmi z praxe. Atmosféra slobody, pohody a dôvery je pre tvorivú prácu v občianskej výchove nevyhnutná. Žiakom treba vytvoriť priestor na otvorené vyjadrovanie svojich názorov, viesť ich k demokratickému porozumeniu. Preto je potrebné žiakov brať vážne, počúvať, čo hovoria a povýšiť dialóg na nosný pedagogický princíp pri rozoberaní problémov na vyučovacích hodinách.